

Sistema de Justícia Penal

Titulació/estudi: Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció

Curs: 3er

Trimestre: 1er

Nombre de crèdits ECTS: 5

Hores de dedicació de l'estudiant: 125

Llengua o llengües de la docència: Català

Professor: Ramon Ragués

1. Presentació de l'assignatura

L'Estat no només reacciona amb la pena davant del fet criminal, sinó que hi ha una reacció prèvia del sistema penal de justícia: el procés penal. Aquest, però, no només és un instrument per a què el càstig pugui imposar-se efectivament i complir les seves funcions, sinó que a través del procés el sistema penal anticipa i complementa les funcions de la sanció. Tanmateix en la seva activitat el procés propicia greus intromissions dels poders públics en els drets del subjecte encara innocent i avança alguns dels efectes negatius de la pena: des de la l'estigmatització del subjecte criminal fins a l'emissió d'efectes merament simbòlics adreçats a la col·lectivitat.

Conèixer el funcionament del sistema penal de justícia és una exigència bàsica en la formació criminològica. Però aquest coneixement no pot limitar-se a la mera descripció de les institucions que el conformen i de les normes jurídiques que el regulen, sinó que és imprescindible incorporar una perspectiva empírica que permeti prendre consciència de com funciona realment el procediment penal i quins efectes genera en el conjunt del sistema social i en el presumpte infractor.

2. Competències que s'han d'assolir

Competències generals	Competències específiques
G.1.- Capacitat per expressar-se i comunicar-se correctament en català i castellà.	E.5.- Capacitat per analitzar el funcionament dels agents penals.
G.3.- Ús d'eines informàtiques bàsiques per a la realització de treballs de cerca d'informació, elaboració d'informes i presentació de resultats.	E.6.- Capacitat per dissenyar, aplicar i avaluar programes de prevenció i polítiques públiques i capacitat de suggerir alternatives.
G.4.-Capacitat per utilitzar els recursos bibliogràfics i les TIC que ofereix la Universitat.	E.8.- Capacitat d'aplicar els coneixements adquirits en el sí d'institucions públiques i privades del sector: equips de valoració forense, equips d'execució de penes no privatives de llibertat, presons, assistència a la víctima, ajuntaments, centres d'investigació, i empreses.
G.5. Capacitat de gestionar la informació: selecció de fonts, síntesi de la informació i avaluació crítica de la informació rellevant.	E.10.- Capacitat per distingir argumentacions basades en valors i argumentacions basades en evidències empíriques.
	E.16.-Reconeixement de la importància del Dret com

	a sistema regulador de les relacions socials. E.17.- Capacitat per utilitzar els principis i valors constitucionals com a eina de treball en la interpretació de l'ordenament jurídic. E.19.- Aplicar els principis bàsics per a la argumentació jurídica. E.20.- Reconèixer les principals institucions jurídiques. E.21.- Identificar els principals problemes i discussions relacionats amb la resposta del sistema penal a les víctimes de delictes
--	--

3. Continguts

Tema 1. Introducció al Sistema de Justícia Penal

- 1.1. El sistema de justícia espanyol: visió jurídica i perspectiva empírica.
- 1.2. Els actors del sistema de justícia penal: models i estereotips. Sistemes de selecció.
- 1.3. Trets distintius: les formes i el llenguatge forense.
- 1.4. Sistema de justícia penal i política criminal

Tema 2. Organització del Sistema de Justícia Penal: Perspectiva Jurídica i Sociològica

- 2.1. Bases organitzatives del sistema de justícia. Control democràtic i legitimitat.
- 2.2. Els procediments: moments clau en la presa de decisions
- 2.3. Límits espacials i temporals de la funció del sistema.

Tema 3. El Sistema Penal de Justícia i les seves funcions en el Sistema Penal

- 3.1 Funcions del sistema penal: relació amb funcions de la pena, de la mesura de seguretat
- 3.2. La funció esclaridora i la funció cautelar: introducció
- 3.3. Una perspectiva des de la teoria del delictes
- 3.4. Altres funcions preteses (protecció de la víctima, reparació del dany) i funcions col·laterals (estigmatització, efectes simbòlics).

Tema 4. Els Principis Rectors del Sistema de Justícia Penal i la seva Protecció

- 4.1. El dret a un procés amb totes les garanties: perspectiva constitucional i visió empírica
- 4.2. Altres principis i drets fonamentals
- 4.4. La protecció dels principis en l'àmbit ordinari, constitucional i europeu

Tema 5. La Funció esclaridora del Sistema de Justícia Penal

- 5.1. Premisses de la discussió teòrica: descobriment de la veritat material com a funció?
- 5.2. La funció esclaridora en la fase d'investigació. En particular, el paper de la policia.
- 5.3. La funció esclaridora en el judici: les ciències forenses.

5.4. Remeis a l'incorrecte exercici de la funció esclaridora

Tema 6. La Funció Cautelar del Sistema de Justícia Penal

6.1. La preservació de la funció de la pena

6.2. Les anomenades “mesures cautelars” i els seus efectes estigmatitzadors i simbòlics.

Tema 7. Restricció de Drets Fonamentals en l'actuació del Sistema de Justícia Penal

7.1. El debat ètic i el debat jurídic.

7.2. Remeis a la vulneració il·legítima dels drets fonamentals

7.3. Restriccions indirectes, en particular els anomenats “judicis paral·lels”

Tema 8. Víctimes i Sistema de Justícia Penal

8.1. El paper de la víctima en el Sistema de Justícia Penal: una visió empírica

8.2. Mesures específiques de protecció de la víctima: teoria i pràctica

8.3. L'anomenada “responsabilitat civil derivada de delictes”

Tema 9. Actuals tendències del Sistema de Justícia Penal

9.1. La desformalització de la persecució i el principi d'oportunitat

9.2. La Justícia penal negociada.

9.3. Funció preventiva directa a través del procés?

Tema 10. Les conseqüències jurídic-penals

10.1. Execució de les conseqüències jurídic-penals i possibles formes substitutives

10.2. Els antecedents penals i la rehabilitació del subjecte

10.3. La figura de l'indult

4. Avaluació

1. La **nota final** de l'assignatura s'obté a partir de dos paràmetres: nota de curs (50%) i examen final (50 %). Tanmateix l'assignatura no es pot aprovar si no s'assoleix, com a mínim, un 4 (sobre 10) en l'examen final.

2. La **nota de curs** s'obté a partir de les **qualificacions** obtingudes en les **cinc proves o treballs** que es realitzaran durant les sessions de seminari, que s'impartiran en subgrups. Aquesta nota es pot incrementar o disminuir fins a **2 punts** en funció del nivell de treball previ i el grau de participació activa que s'acrediti en aquestes sessions. El contingut de cada sessió de seminaris es concretarà en un dossier de materials que es publicarà amb suficient anticipació a l'aula global.

3. Per obtenir nota de curs **és necessari assistir a les cinc sessions** de seminari programades. Si per causa de força major algun alumne no pot fer-ho cal que avisi el professor i justifiqui la causa documentalment. En aquest cas se li assignarà un altre subgrup per recuperar la sessió i, si això no és possible, se li farà una prova *ad hoc*. Les causes conegudes amb antel·lació (viatges etc.) cal comunicar-les al professor, com a mínim, amb quinze dies d'anticipació.

4. La **nota de l'examen final** s'obtindrà a partir d'una prova de preguntes teòriques extretes del programa. Aquells alumnes que hagi assistit a menys de tres seminaris o no hagin obtingut una nota de curs superior a 5 hauran de realitzar, a més, una segona prova en què s'avaluaran específicament les matèries que hagin estat objecte dels seminaris. Aquesta prova valdrà el 50% de la nota final de l'assignatura. Els alumnes que no hagin assistit a un mínim de tres seminaris no es podran presentar a l'examen final excepte en casos de mobilitat prèviament comunicats al professor.

5. L'**ús de mitjans il·lícits de còpia** durant l'examen o les avaluacions suposa l'anul·lació de la prova que es tracti. Igualment, qualsevol **plagi** que es detecti en possibles **treballs escrits** comportarà l'anul·lació del treball i es considerarà per tant, no lliurat. En ambdós casos, sens perjudici de les corresponents **sancions disciplinàries** en aplicació de la legislació vigent.

6. Les errades greus d'ortografia o de morfosintaxi implicaran una penalització en les notes de proves i exàmens de fins a tres punts. El **retard en el lliurament** comporta una penalització de fins a **tres punts** per cada dia de retard, excepte en casos de força major justificats documentalment.

7. La **recuperació de l'assignatura** tindrà lloc durant el trimestre següent i consistirà en una prova amb idèntiques característiques a la descrita *supra* 4. Els alumnes que no hagin assistit a un mínim de tres seminaris durant el curs no es podran presentar a la prova de recuperació.

5. Bibliografia i recursos didàctics

5.1. Bibliografia bàsica

1. Textos legals:

- a) Constitució espanyola.
- b) Llei Orgànica del Poder Judicial
- c) Codi Penal
- d) Llei d'Enjudiciament Criminal

2. Obres de consulta:

- ASHWORTH, Andrew, *The Criminal process: an evaluative study*,. Oxford, 1994.
- DE LA OLIVA SANTOS, Andrés / ARAGONESES MARTÍNEZ, Sara / HINOJOSA SEGOVIA, - Rafael / MUERZA ESPARZA, Julio / TOMÉ GARCÍA, José Antonio, *Derecho procesal penal*, 7.ª ed., Madrid, 2004.
- DRESSLER, Joshua, *Understanding Criminal Procedure*, 5.ª ed. 2010.
- FERRAJOLI, Luigi, *Derecho y razón. Teoría del garantismo penal*, trad. española a cargo de P. Andrés Ibáñez y otros, 2.ª ed., Madrid, 1997.
- ROXIN, Claus, *Derecho procesal penal*, 25.ª ed., 1998 (trad. española a cargo de G.E. Córdoba y D. Pastor), Buenos Aires, 2000.

6. Metodologia

El curs s'organitza mitjançant la combinació de sessions plenàries, seminaris i el treball autònom de l'alumne.

1. Les **sessions plenàries** tenen contingut teòric i en elles el professor explicarà cadascun dels temes del programa. Per tal que siguin sessions participatives i es pugui aprofundir mínimament, quan així s'indiqui caldrà haver preparat prèviament la sessió amb la lectura dels materials corresponents a cada bloc facilitats a través de l'Aula Global.

2. Els **seminari** serveixen per aprofundir o complementar alguns dels temes tractats a les sessions plenàries, si bé la seva finalitat no és oferir un coneixement més especialitzat sinó comprendre el trets essencials de la matèria a través de qüestions concretes analitzades amb més detall. Per a cada sessió de seminari es lliurarà anticipadament un dossier de materials amb un conjunt de lectures i problemes que cal analitzar.

3. El **treball personal** de l'estudiant consisteix:.

a) Aprenentatge i estudi dels conceptes teòrics.

b) Preparació de les sessions de seminari.

7. Programació d'activitats

Setmana i dia	Activitat a l'aula: agrupament / tipus d'activitat	Activitat fora de l'aula: agrupament / tipus d'activitat
Setmana 1	Sessió plenària 1: “Introducció al Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 1
Setmana 2	Sessió plenària 2: “Organització del Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 2
Setmana 3	Sessió plenària 3: “El Sistema de Justícia Penal i les seves funcions en el Sistema Penal”.	Lectura i estudi materials tema 3 Preparació del Seminari 1
Setmana 4	Sessió plenària 4: Tema 4 “Els Principis Rectors del Sistema de Justícia Penal i la seva Protecció” Seminari 1: “Una radiografia al Sistema de Justícia Espanyol”	Lectura i estudi materials tema 4 Preparació del Seminari 2

Setmana 5	Sessió plenària 5: Tema 5 - “La funció esclareidora del sistema de Justícia Penal” Seminari 2: “Els principis rectors del procés”	Lectura i estudi materials tema 5
Setmana 6		Lectura i estudi materials tema 6
Setmana 7	Sessió plenària 6: Tema 6: “La funció cautelar del sistema de Justícia Penal” Sessió plenària 7: Tema 7 – “Restricció de Drets Fonamentals en l’actuació del Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 7 Preparació del Seminari 3
Setmana 8	Sessió plenària 8: Tema 8 – “Víctimes i Sistema de Justícia Penal” Seminari 3: “La funció esclareidora”	Lectura i estudi materials tema 8 Preparació del Seminari 4
Setmana 9	Sessió plenària 9: Tema 9 – “Actuals Tendències del Sistema de Justícia Penal” Seminari 4: “La funció cautelar”	Lectura i estudi materials tema 9
Setmana 10	Sessió plenària 10: Tema 10 – “Les conseqüències jurídico-penals”. Seminari 5: “Actuals tendències en el Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 10

Distribució horària

- Plenaris: 20 h.
- Seminaris: 10 h.
- Examen: 2 h.
- Preparació plenari (2 hores per plenari): 40 h
- Preparació seminaris (3 hores per seminari): 30 h
- Estudi examen final: 23 h
- Total: 125 h.